Základná škola Sama Cambela Slovenská Ľupča

ZAČLENENIE PRIEREZOVÝCH TÉM

DO UČEBNÝCH OSNOV

Školský rok 2026/2027

Príloha školského vzdelávacieho programu

Aktualizované znenie schválené pedagogickou radou dňa 26.08.2026

ZAČLENENIE PRIEREZOVÝCH TÉM DO UČEBNÝCH OSNOV

Príloha školského vzdelávacieho programu

Povinnou súčasťou obsahu vzdelávania sú prierezové tematiky, ktoré sa spravidla prelínajú cez obsahové vzdelávacie oblasti. Prierezové tematiky je možné uplatňovať viacerými formami - ako integrovanú súčasť vzdelávacieho obsahu oblastí vzdelávania a vhodných vyučovacích predmetov, ako samostatný učebný predmet v rámci voliteľných hodín (pri profilácii školy). Vhodná je forma projektu (v rozsahu počtu hodín, ktoré sú pridelené téme) alebo veľmi efektívnou formou kurzu. Nevyhnutnou podmienkou účinnosti a neformálnej realizácie témy je používanie aktivizujúcich, interaktívnych učebných metód. Výber spôsobu a času realizácie prierezovej tematiky je v kompetencii každej školy.

Na úrovni primárneho vzdelávania uvádza Štátny vzdelávací program prierezové témy:

Dopravná výchova - výchova k bezpečnosti v cestnej premávke
Osobnostný a sociálny rozvoj
Environmentálna výchova
Mediálna výchova a AI gramotnosť
Multikultúrna výchova
Ochrana života a zdravia
Tvorba projektu a prezentačné zručnosti
Regionálna výchova a tradičná ľudová kultúra

1. Dopravná výchova – výchova k bezpečnosti v cestnej premávke

V každodennom živote sa žiaci stávajú účastníkmi cestnej premávky ako chodci, korčuliari, kolobežkári, cyklisti, cestujúci v prostriedkoch hromadnej alebo osobnej dopravy a pod. Okrem pozitívnych stránok má doprava a motorizmus aj veľa záporných stránok. Neúmerný je počet dopravných nehôd, ktorých účastníkmi sú deti v mladšom a staršom školskom veku. Základné vedomosti, zručnosti a návyky zamerané na bezpečné správanie sa v rôznych dopravných situáciách získavajú deti najmä prostredníctvom školy. Učivo tematiky Dopravná výchova je povinnou súčasťou výchovy a vzdelávania žiakov základných škôl. Úlohou výchovy k bezpečnosti v cestnej premávke v škole je postupne pripraviť deti na samostatný pohyb v cestnej premávke - ako chodcov alebo cyklistov - pričom je potrebné mať na zreteli aj aspekt výchovy budúcich vodičov motorových vozidiel.

Realizácia učebnej činnosti sa uskutočňuje v objekte školy a v bezpečných priestoroch v okolí školy. Ciele výchovy k bezpečnosti v cestnej premávke na ZŠ zahŕňajú oblasť kognitívnu, afektívnu a psychomotorickú, ktoré je potrebné proporcionálne rozvíjať.

Ciele sú zostavené v zmysle týchto kritérií:

- pochopiť funkcie dopravy ako riadeného systému, vymedzeného všeobecne záväznými právnymi predpismi,
- formovať mravné vedomie a správanie sa v zmysle morálnej a právnej zodpovednosti pri chôdzi a jazde v cestnej premávke,
- osvojiť si zásady bezpečného správania sa v cestnej premávke podľa všeobecne záväzných právnych predpisov, ako chodec, cyklista, cestujúci (spolujazdec),
- naučiť deti pozorovať svoje okolie, vyhodnocovať situáciu z hľadiska bezpečnosti a aplikovať návyky bezpečného správania sa v cestnej premávke v praktickom živote,
- zvládnuť techniku chôdze a jazdy na bicykli,
- zvládnuť základné taktické prvky chôdze a jazdy v cestnej premávke,
- pochopiť význam technického stavu a údržby vozidiel pre bezpečnú jazdu v cestnej premávke a prakticky zvládnuť základné úlohy údržby bicykla,
- uvedomiť si význam technických podmienok dopravy a zariadení ovplyvňujúcich bezpečnosť cestnej premávky.

Spôsob realizácie prierezovej témy:

- pre žiakov 1. - 4. ročníka najmä pohyb v objekte a v areáli školy, mimo školy,
- forma kurzu na detskom dopravnom ihrisku (teoretická časť 1.deň, praktická časť 2. deň),
- pre žiakov 5. - 9. ročníka je dopravná výchova realizovaná formou kurzu, počas Účelových cvičení,
- pre žiakov 1. - 4. ročníka je dopravná výchova realizovaná formou kurzu, počas Didaktických hier,
- beseda s políciou
- riešenie slovných úloh z matematiky s tematikou dopravnej výchovy,
- didaktické hry na školskom dvore – žiaci I. stupňa,
- využívanie učebných textov k dopravnej výchove,
- výtvarné spracovanie témy.

2. Environmentálna výchova

Environmentálna výchova je prierezová téma, korešponduje so všetkými predmetmi, ale najmä s prírodovedou, vlastivedou, pracovným vyučovaním, etickou výchovou. Cieľom je prispieť k rozvoju osobnosti žiaka tak, že nadobudne schopnosť chápať, analyzovať a hodnotiť vzťahy medzi človekom a jeho životným prostredím vo svojom okolí, pričom zároveň chápe potrebu ochrany životného prostredia na celom svete. Dôležité je, aby žiaci získali vedomosti, ale aj zručnosti, ktorými môžu pomáhať životnému prostrediu jednoduchými činnosťami, ktoré sú pre nich primerané a vhodné - chrániť rastliny, zvieratá, mať kladný vzťah k domácim zvieratám, ale aj k zvieratám v prírode, starať sa o svoje okolie, separovať, rozumne nakladať s odpadom, šetriť energie a pod..

Organizačne je vhodné prierezovú tému začleniť do viacerých predmetov prostredníctvom jednotlivých tém, projektov alebo realizovať ju kurzovou formou, napríklad zamerať sa jeden týždeň na environmentálnu výchovu – s teoretickou a praktickou časťou. Prierezové témy sú dôležitým prvkom vo vzdelávaní a podieľajú sa na utváraní a rozvíjaní kľúčových kompetencií predovšetkým v oblasti postojov a hodnôt.

Vzdelávacia oblasť „Príroda a spoločnosť“ poskytuje ucelený elementárny pohľad na okolitú prírodu a prostredie. Učí pozorovať, citlivo vnímať a hodnotiť konanie ľudí vo vzťahu k životnému prostrediu. V maximálnej miere využíva priame pozorovanie žiakov okolitého prostredia, ktoré výrazne ovplyvňuje emocionálnu stránku osobnosti jedinca. Vzdelávacia oblasť „Človek a príroda“ zdôrazňuje pochopenie objektívnej platnosti základných prírodných zákonitostí, dynamických súvislostí od ekosystémov po biosféru ako celku, postavenie človeka v prírode a komplexnú funkciu ekosystémov vo vzťahu k ľudskej spoločnosti. Vzdelávacia oblasť „Človek a spoločnosť a „Človek a hodnoty“ sa zameriava na súvislosti medzi ekologickými, technicko-ekonomickými a sociálnymi prístupmi k riešeniu problematiky a poukazuje na ďalšie princípy udržateľnosti rozvoja (medziľudské vzťahy, spolupráca v rozmanitosti, odstraňovanie chudoby, chorôb, zmenšovanie rozdielov medzi ľuďmi, zaistenie dôstojného života ľudí). Vzdelávacia oblasť „Zdravie a pohyb“ rieši problematiku vplyvu prostredia na vlastné zdravie a na zdravie iných. V súvislosti s problémami súčasného sveta poukazuje aj na dôležitosť starostlivosti o životné prostredie pri organizovaní masových športových podujatí. Dôležitú úlohu v prierezovej téme zastupujú informačno–komunikačné technológie, ktoré umožňujú využívať aktuálne údaje o stave životného prostredia a možnosť simulovať určité udalosti. Komunikačné technológie podnecujú záujem o spôsoby riešenia ekologických problémov, umožňujú nadväzovať kontakty v tejto oblasti a vymieňať si informácie v rámci republiky, krajín EÚ a sveta. Vzdelávacia oblasť „Umenie a kultúra“ poskytuje mnoho príležitostí na zamyslenie sa nad vzťahom človeka a životného prostredia, na uvedomenie si prírodného a sociálneho prostredia ako zdroja inšpirácie pre vytváranie kultúrnych a umeleckých hodnôt a na vnímanie estetických kvalít životného prostredia.

V školskom roku 2011/2012 sa naša škola zapojila do programu Zelená škola. Je to certifikačno-vzdelávací program, ktorý je súčasťou celosvetovej siete Eco-School a od roku 2004 pomáha aj slovenským školám realizovať environmentálnu výchovu v prepojení s praktickými krokmi. Tie vedú žiakov a celú školu k šetrnejšiemu prístupu voči životnému prostrediu, t. j. pomáhajú znížiť

celkový vplyv školy na životné prostredie. V školskom roku 2013/14 sme získali vlajku a certifikát Zelenej školy.

Prínos environmentálnej výchovy k rozvoju osobnosti žiaka

V oblasti vedomostí, zručností a schopností:

- schopnosť chápať, analyzovať a hodnotiť vzťahy medzi človekom a jeho životným prostredím na základe poznania zákonov , ktorými sa riadi život na Zemi;
- poznať a chápať súvislosti medzi vývojom ľudskej populácie a vzťahom k prostrediu v rôznych oblastiach sveta;
- schopnosť pochopiť súvislosti medzi lokálnymi a globálnymi problémami a vlastnú zodpovednosť vo vzťahu k prostrediu;
- poskytovať vedomosti, zručnosti a návyky, ktoré sú nevyhnutné pre každodenné konanie a postoje človeka k životnému prostrediu;
- rozvíjať spoluprácu pri ochrane a tvorbe životného prostredia na miestnej, regionálnej a medzinárodnej úrovni;
- pochopiť sociálne a kultúrne vplyvy, ktoré determinujú ľudské hodnoty a správanie, vedomie individuálnej zodpovednosti za vzťah človeka k prostrediu ako spotrebiteľa a výrobcu;
- vedieť hodnotiť objektívnosť a závažnosť informácií o stave životného prostredia a komunikovať o nich, racionálne ich obhajovať a zdôvodňovať svoje názory a stanoviská;
- schopnosť využívať informačné a komunikačné technológie a prostriedky pri získavaní a spracúvaní informácií, ako aj prezentácii vlastnej práce.

V oblasti postojov a hodnôt:

- vnímať život ako najvyššiu hodnotu,
- pochopiť význam udržateľného rozvoja ako pozitívnej perspektívy ďalšieho vývoja ľudskej spoločnosti;
- posilňovať pocit zodpovednosti vo vzťahu k živým organizmom a ich prostrediu;
- podporovať aktívny prístup k tvorbe a ochrane životného prostredia prostredníctvom praktickej výučby;
- posilňovať pocit zodpovednosti vo vzťahu k zdravému životnému štýlu a k vnímaniu estetických hodnôt prostredia;
- schopnosť vnímať a citlivo pristupovať k prírode a k prírodnému a kultúrnemu dedičstvu;
- prehlbovať, rozvíjať a upevňovať hodnotový systém v prospech konania priaznivého k životnému prostrediu;

- rozvíjať schopnosť kooperovať v skupine, deliť si úlohy, niesť zodpovednosť.

Tematické okruhy

1. Ochrana prírody a krajiny

Les (význam lesa, funkcia lesného ekosystému, les v našom prostredí, vzájomné vzťahy v ekosystéme lesa, negatívne dôsledky odlesňovania na životné prostredie), pole (význam, zmeny krajiny vplyvom činnosti človeka, spôsoby hospodárenia na poli, okolie polí), vodné zdroje (ľudské aktivity spojené s vodným hospodárstvom, hospodárenie s vodou), more (druhová rozmanitosť, význam pre biosféru, morské riasy a kyslík, cyklus oxidu uhličitého), tropický dažďový prales (druhová rozmanitosť, miznutie tropických dažďových pralesov a ich následky na ekologickú rovnováhu Zeme); ľudské sídlo – mesto – dedina (umelý ekosystém, jeho funkcia a vzťah k okoliu, aplikácia na miestne podmienky, urbanizácia - vplyv na prírodu a krajinu), kultúrna krajina (pochopenie dôsledkov rozhodnutí a činnosti ľudí v minulosti na súčasný stav životného prostredia).

2. Zložky životného prostredia

Voda (význam vody, kolobeh vody, ochrana jej čistoty, ohrozovanie vôd, pitná voda u nás a vo svete, čistenie odpadových vôd, spôsoby riešenia), ovzdušie (význam pre život na Zemi, klimatické zmeny, zdroje znečistenia, čistota ovzdušia), pôda (význam pôdy pre život na Zemi, ochrana pôdy, dôsledky erózie, znečisťovanie pôdy – odpadové skládky, priemysel, poľnohospodárstvo), zachovanie biodiverzity (význam druhovej rozmanitosti pre zachovanie biologickej rovnováhy na Zemi a jej ochrana).

3. Prírodné zdroje, ich využívanie, ochrana

Význam prírodných zdrojov pre človeka, obnoviteľné prírodné zdroje, neobnoviteľné prírodné zdroje, racionálne využívanie prírodných zdrojov vo vzťahu k udržateľnému rozvoju, využívanie alternatívnych zdrojov energie.

4. Ľudské aktivity a problémy životného prostredia

Poľnohospodárstvo a životné prostredie, doprava a životné prostredie (význam, vývoj, energetické zdroje dopravy a ich vplyv na prostredie, druhy dopravy a ekologická záťaž, doprava a globalizácia), priemysel a životné prostredie (priemyselná revolúcia a demografický vývoj, vplyv priemyslu na prostredie, spracovávané materiály a ich pôsobenie na životné prostredie, vplyv právnych a ekonomických nástrojov na vzťah priemyslu k ochrane životného prostredia, priemysel a udržateľný rozvoj spoločnosti), odpady a spôsoby hospodárenia s odpadmi (odpady a príroda, princípy a spôsoby hospodárenia s odpadmi, druhy odpadu, likvidácia, triedenie, recyklovanie odpadu), ochrana prírody a kultúrnych pamiatok (význam ochrany prírody a kultúrnych pamiatok, ochrana mestských pamiatok zaradených do zoznamu Svetového dedičstva, právne riešenie u nás, v EÚ a vo svete), zmeny v krajine (dôsledky urbanizácie – narušovanie prírodných ekosystémov, záber poľnohospodárskej pôdy, územné plánovanie z hľadiska ochrany životného prostredia), dlhodobé programy zamerané na zvyšovanie ekologického vedomia ľudí (Agenda 21, Deň Zeme, Deň životného prostredia OSN...).

5. Vzťah človeka k prostrediu

Naše mesto, obec (prírodné zdroje, ich pôvod, spôsoby využívania a riešenia odpadového hospodárstva, príroda a kultúra nášho okolia a jej ochrana), náš životný štýl (spotreba vecí, energie, odpady, vplyv na prostredie), lokálne a globálne ekologické problémy (príklad problému, jeho príčina, dôsledok, súvislosť, možnosti a spôsoby riešenia, vlastný názor, jeho zdôvodnenie a prezentácia), prostredie a zdravie (kvalita života, rozmanitosť vplyvov prostredia na zdravie, možnosti a spôsoby ochrany zdravia, environmentálne zdravie), nerovnomernosť života na Zemi (rozdielne podmienky prostredia a rozdielny spoločenský vývoj na Zemi, príčiny a dôsledky globálnych ekologických problémov a princípy udržateľnosti rozvoja).

Pravidelné dlhoročné aktivity školy podporujúce environmentálnu výchovu

- Deň Zeme – 22. apríl – aktivita zameraná na ochranu životného prostredia, tradične tematicky zameraná „Vyčisti si svoje okolie“. Aktivita je realizovaná formou besedy, súťaží a praktických aktivít v teréne zameraných na zber odpadkov, lokalizovaním nelegálnych skládok v obci a výsadbou novej zelene.

- Úprava areálu školy – tradičné sezónne práce na úpravu okolia školy, starostlivosť o kvetinové záhony, dreviny.

- Ovocie a zelenina v našom jedálnom lístku - aktivita zameraná na zdravý životný štýl, podporovanie pohybových aktivít, pobyt na čerstvom vzduchu, konzumáciu zdravých potravín počas Rozprávkovej noci na škole.

- Recyklácia – celoročná aktivita školy zameraná na recyklovanie odpadového materiálu, využívanie odpadového materiálu. V škole sú umiestnené nádoby na recyklovanie papiera, plastov a hliníka. Každoročné organizovanie zberu papiera.

- Ochrana vtáctva – zimná aktivita žiakov I. stupňa. Výroba kŕmidiel, prikrmovanie vtákov v areáli školy.

- Čo dýchame – podpora pestovania izbových kvetov v triedach a ich význam pre život človeka.

- Liečivé rastliny – osveta v zbere a pestovaní liečivých rastlín, ich význam pre človeka. Podporovať výhody prírodných liečív pred umelými preparátmi. Zber šípok, zber lipového kvetu, pestovanie mäty, repíka lekárskeho. Ochutnávky čajov.

Spôsob realizácie prierezovej témy:

- pridanie predmetu Environmentálna výchova v 7. ročníku, ktorý sa zameriava na pozdvihnutie environmentálneho povedomia žiakov,
- beseda s odborníkmi – poľovníci, včelári, lesoochranári,
- beseda so žiakmi,
- účelové cvičenia a didaktické hry,
- projektové spracovanie témy,
- vychádzka,
- exkurzia – prírodovedné múzeum, arborétum,

- výlet s tematikou objavovania rozmanitosti a krás prírody,
- škola v prírode,
- multimediálne spracovanie environmentálnej témy – vytvorenie prezentácie,
- výtvarné a priestorové spracovanie s využitím odpadového materiálu,
- výroba herbára – informatika,
- článok v Ľupčianskych zvestiach,
- didaktické hry a hravé environmentálne aktivity na I. stupni,
- riešenie slovných úloh z matematiky s danou tematikou v rámci voliteľných hodín,
- vyučovanie v prírode – v parku, v areáli školy,
- využívanie edukačných serverov s tematikou ENV,
- zostavenie Kolégia Zelenej školy,
- environmentálny audit školy,
- akčný plán,
- monitoring a hodnotenie,
- pro-environmentálna výučba,
- informovanie a spolupráca,
- eko-kódex školy.

3. Osobnostný a sociálny rozvoj

Prierezová oblasť osobnostný a sociálny rozvoj rozvíja ľudský potenciál žiakov, poskytuje žiakom základy pre plnohodnotný a zodpovedný život. Znamená to nielen študijný (akademický) rozvoj žiakov, ale aj rozvíjanie osobných a sociálnych spôsobilostí, ktoré spätne akademický rozvoj podporujú. Aby žiak získal kvalitné vzdelanie, je potrebné, aby si už od primárneho vzdelávania rozvíjal sebareflexiu (rozmýšľal o sebe), spoznával sám seba, svoje dobré, ale aj slabé stránky, rozvíjal si sebaúctu, sebadôveru a s tým spojené prevzatie zodpovednosti za svoje konanie, osobný život a sebavzdelávanie. V tejto súvislosti je potrebné, aby sa naučil uplatňovať svoje práva, ale aj rešpektovať názory, potreby a práva ostatných. Dôležité je, aby prierezová téma podporovala u žiakov rozvoj schopnosti uplatňovať prevenciu sociálno-patologických javov (šikanovanie, agresivita, užívanie návykových látok).

Prierezová téma podporuje duševné zdravie žiakov, rozvoj psychickej odolnosti a schopnosť zvládať každodenné životné situácie. Škola vytvára bezpečné a podporujúce prostredie založené na vzájomnom rešpekte, dôvere, spolupráci a pozitívnych medziľudských vzťahoch.

Cieľom je, aby žiak získaval a udržal si osobnostnú integritu, pestoval kvalitné medziľudské vzťahy, rozvíjal sociálne spôsobilosti potrebné pre osobný a sociálny život a spoluprácu. V tejto prierezovej tematike sa uplatňuje aj vzdelávanie v oblasti ľudských práv, ako aj v oblasti rodinnej výchovy. Téma sa prelína so všetkými obsahovými vzdelávacími oblasťami, pričom sa pri jej uskutočňovaní berú do úvahy aktuálne potreby žiakov. Najviac priestoru má v predmete etická výchova, ale je dôležité, aby si učiteľ uvedomil, že na dosiahnutie cieľov tejto prierezovej tematiky je nutné vymedziť priestor aj v náukových predmetoch. Nevyhnutné je, aby sa všetky témy realizovali prakticky, prostredníctvom vhodných cvičení, modelových situácií, diskusií, hier a iných interaktívnych metód.

Cieľom jej uplatňovania je nasmerovať žiakov k:

- porozumeniu sebe a iným,
- získavaniu pozitívneho postoja k sebe a druhým,
- zvládaniu vlastného správania,
- formovaniu dobrých medziľudských vzťahov v triede i mimo nej,
- rozvíjaniu základných zručností komunikácie a vzájomnej spolupráce,
- získaniu základných sociálnych zručnosti pre riešenie rôznych situácií,
- akceptácii rôznych typov ľudí, názorov, prístupov k riešeniu problémov,
- uplatňovaniu základných princípov zdravého životného štýlu a nerizikového správania v každodennom živote.

Osobnostný a sociálny rozvoj je začlenený najmä do predmetov:

- slovenský jazyk,
- náboženská výchova,
- telesná výchova.

Spôsob realizácie prierezovej témy:

- besedy s odborníkom s CPPPaP,
- rozhovory a diskusie,
- projekty,
- multimediálna prezentácie,
- didaktické hry a aktivity.

4. Ochrana života a zdravia

Ochrana života a zdravia (OŽZ) sa v základných školách realizuje prostredníctvom učebných predmetov štátneho vzdelávacieho programu a samostatných organizačných foriem vyučovania – didaktických hier. V rámci témy sa aplikuje učivo, ktoré bolo v minulosti súčasťou povinného učiva ochrany človeka a prírody (OČP). Ochrana života a jeho zdravia integruje postoje, vedomosti a schopnosti žiakov zamerané na ochranu života a zdravia v mimoriadnych situáciách, ako aj pri pobyte a pohybe v prírode, ktoré môžu vzniknúť vplyvom nepredvídaných skutočností ohrozujúcich človeka a jeho okolie.

Cieľom spoločnosti je pripraviť každého jednotlivca na život v prostredí, v ktorom sa nachádza. Nevyhnutným predpokladom na to je neustále poznávanie prostredníctvom pohybu a pobytu v prírode. Obsah učiva je orientovaný predovšetkým na zvládnutie situácií, ktoré môžu vzniknúť vplyvom priemyselných a ekologických havárií, dopravných nehôd, živelných pohrôm a prírodných katastrof. Zároveň pomáha zvládnuť nevhodné podmienky v situáciách vzniknutých pôsobením cudzej moci, terorizmom voči občanom nášho štátu. Cieľom oblasti je a) formovať ich vzťah k problematike ochrany svojho zdravia a života, tiež zdravia a života iných ľudí; b) poskytnúť žiakom potrebné teoretické vedomosti a praktické zručnosti; c) osvojiť si vedomosti a zručnosti v sebaochrane a poskytovaní pomoci iným v prípade ohrozenia zdravia a života; d) rozvinúť morálne vlastnosti žiakov, tvoriace základ vlasteneckého a národného cítenia; e) formovať predpoklady na dosiahnutie vyššej telesnej zdatnosti a celkovej odolnosti organizmu na fyzickú a psychickú záťaž v náročných životných situáciách.

Spôsob realizácie prierezovej témy:

- Účelové cvičenia (ÚC) v 5. - 9. ročníku realizujeme v prírode 2 razy do roka po 5 hodín spravidla na jeseň a jar. Pred realizáciou ÚC vykonáme deň prípravy z teoretickej časti učiva v rozsahu 3 - 5 hodín podľa náročnosti obsahu a organizácie plánovaného ÚC.

- Didaktické hry (DH) v 1 .- 4 . ročníku sa konajú v prírode 1 raz v roku v trvaní 4 hodín. Pred DH realizujeme deň prípravy najmä na teoretickú časť v rozsahu 2-4 hodín podľa náročnosti plánovaných činností.

- Samostatný predmet v 8. ročníku Mladý záchranár, prostredníctvom ktorého sa žiaci oboznamujú s poskytnutím prvej pomoci a s ochranou zdravia.

Odbornú zložku učiva napĺňajú tematické celky s uvedeným obsahom:

- riešenie mimoriadnych situácií - civilná ochrana,

- zdravotná príprava,

- pohyb a pobyt v prírode.

5. Tvorba projektu a prezentačné zručnosti

Prierezová téma spája jednotlivé kompetencie, ktoré chceme rozvíjať u žiakov - komunikovať, argumentovať, používať informácie a pracovať s nimi, riešiť problémy, poznať sám seba a svoje schopnosti, spolupracovať v skupine, prezentovať sám seba, ale aj prácu v skupine, vytvoriť nejaký produkt. V tejto prierezovej téme je obsah zameraný na postupnosť jednotlivých krokov a metodológiu tvorby projektu, ktorú budú môcť žiaci využívať v ostatných predmetoch alebo aj v mimoškolskej činnosti pri prezentácii svojej školy. Naučia sa prezentovať svoju prácu písomne aj verbálne s použitím informačných a komunikačných technológií.

Výsledkom vzdelávania bude, že žiak vhodným spôsobom dokáže zareagovať v rôznych kontextových situáciách, nadviazať kontakt, zostaviť základné písomnosti osobnej agendy, pričom pozná ich funkciu, formálnu úpravu a vie ju aplikovať, využiť nástroje IKT, identifikovať a popísať problém, podstatu javu, získať rôzne typy informácií, zhromažďovať, triediť a selektovať ich, kultivovane prezentovať svoje produkty, názory, vytvoriť plán prezentácie, naplánovať a realizovať základný výskum, určiť svoje silné stránky a využiť ich pri vhodnom výbere témy, aplikovať vhodnú formálnu štruktúru na prezentáciu výsledkov svojho výskumu.

Prierezovú tému je možné začleniť do všetkých predmetov. V najväčšej miere je téma začlenená v predmetoch:

- anglický jazyk,
- prírodoveda,
- vlastiveda,
- biológia,
- geografia,
- informatika,
- fyzika.

Spôsob realizácie prierezovej témy:

- vytvorenie multimediálnej prezentácie na danú tému,
- verejné prezentovanie projektov – rodičom, učiteľom, spolužiakom, mladším žiakom,
- výstava zhotovených projektov v priestoroch školy či v jej areáli,
- výtvarné spracovanie tematiky – prezentácia na verejnosti, v priestoroch školy,
- článok na webovej stránke, tvorba webovej stránky,
- tvorivé priestorové projekty v rámci prírodovedných predmetov,
- tvorba encyklopédie,
- prezentácia vlastných experimentov, objavov, pozorovania a skúmania – vystupovanie pred publikom,
- tímová práca na projekte – rozdelenie úloh, argumentovanie, prezentácia výsledkov pred publikom,
- prieskum – zhodnotenie výsledkov prieskumu, vyhodnotenie formou grafov, tabuliek.

6. Mediálna výchova

Jedným z významných socializačných faktorov, ovplyvňujúcich hodnoty, postoje a správanie jedinca, sú médiá. Osvojenie schopnosti kompetentného zaobchádzania s médiami je cieľom mediálnej výchovy ako prierezovej témy. Hlavným cieľom mediálnej výchovy je získanie a rozvoj mediálnej gramotnosti a osvojenie mediálnych kompetencií, t. j. schopnosti prijímať, analyzovať, hodnotiť a komunikovať širokú škálu mediálnych obsahov, aby žiaci:

- lepšie porozumeli pravidlám fungovania mediálneho sveta a primerane veku sa v ňom orientovali,
- dokázali posudzovať mediálne šírené posolstvá, objavovať v nich to hodnotné, pozitívne formujúce ich osobnostný a profesionálny rast,
- dokázali si uvedomiť negatívne mediálne vplyvy na svoju osobnosť a snažili sa ich zodpovedným prístupom eliminovať,
- porozumeli pojmom ako su dezinformácie, deepfake technológie, digitálna stopa, ochrana osobných údajov.
- vedeli tvoriť mediálne produkty.

Súčasťou mediálnej výchovy je aj rozvoj digitálnej gramotnosti, ktorá vedie žiakov k efektívnemu, bezpečnému a zodpovednému používaniu digitálnych technológií pri získavaní, spracúvaní a zdieľaní informácií. Žiaci sa učia kriticky vyhodnocovať dôveryhodnosť zdrojov, rozpoznávať dezinformácie, manipulatívny obsah a uvedomovať si dôsledky svojho správania v digitálnom prostredí.

Mediálna výchova zároveň podporuje rozvoj AI gramotnosti, prostredníctvom ktorej žiaci primerane veku spoznávajú možnosti a limity umelej inteligencie. Učia sa využívať nástroje umelej inteligencie ako podporu učenia, tvorivosti a riešenia problémov, kriticky hodnotiť ich výstupy, overovať získané informácie a rešpektovať zásady ochrany osobných údajov, digitálnej bezpečnosti a autorských práv.

Mediálnu výchovu začleňujeme do predmetov:

- výtvarná výchova,
- slovenský jazyk a literatúra,
- občianska náuka,
- hudobná výchova,
- informatika,
- anglický jazyk,
- regionálna výchova,
- environmentálna výchova.

Spôsob realizácie prierezovej témy:

- akcia školy pre 1. stupeň – Rozprávková noc v škole,
- beseda s mediálne známou osobou,
- rozhovor a diskusia,

- návšteva divadla, kina alebo kultúrneho podujatia,
- vytvorenie multimediálnej prezentácie,
- článok v Ľupčianskych zvestiach,
- výtvarné spracovanie témy – plagát,
- tvorba videa alebo digitálneho produktu,
- analýza mediálnych správ a reklamných obsahov,
- práca s internetovými zdrojmi a overovanie informácií,
- aktivity zamerané na bezpečné používanie sociálnych sietí,
- diskusie o digitálnom občianstve, kyberšikane a ochrane osobných údajov,
- využívanie digitálnych nástrojov a primerane veku aj nástrojov umelej inteligencie pri tvorbe projektov a prezentácií.

7. Multikultúrna výchova

Multikultúrna výchova je zaradená do obsahu vzdelávania s ohľadom na slovenské kultúrne prostredie, kde po stáročia spolunažívali príslušníci rôzneho etnického, národného, náboženského a kultúrneho pôvodu. Tradičná kultúrna rozmanitosť sa pritom v súčasnosti ešte prehlbuje vďaka viacerým trendom, ktoré sa často zastrešujú pojmom globalizácia. Jedným z týchto trendov, ktorý výrazne zvyšuje rozmanitosť kultúr na Slovensku, je migrácia príslušníkov vzdialenejších a doposiaľ nepoznaných kultúr a subkultúr. Multikultúrnosť slovenskej spoločnosti však nikdy neznamenala len pokojné spolunažívanie rôznych skupín obyvateľov, ale vždy bola a dodnes je poznačená aj predsudkami a stereotypmi, ktoré sa prejavujú v rôznych podobách neznášanlivosti, rasizmu či xenofóbie. Žiaci všetkých vekových kategórií budú čoraz častejšie v osobnom aj verejnom živote vystavení rôznym kultúrnym vplyvom a v čoraz väčšej miere sa budú dostávať do kontaktu s príslušníkmi iných kultúr. Preto je potrebné, aby boli na tieto výzvy pripravení a aby boli schopní rozoznať, rešpektovať a podporovať rôzne kultúrne ukotvenie vo svojom okolí.

Cieľom prierezovej témy multikultúrna výchova je preto výchovné a vzdelávacie pôsobenie, zamerané na rozvoj poznania rozličných tradičných aj nových kultúr a subkultúr, akceptáciu kultúrnej rozmanitosti ako spoločenskej reality a rozvoj tolerancie, rešpektu a prosociálneho správania a konania vo vzťahu ku kultúrnej odlišnosti. Edukačná činnosť je zameraná na to, aby škola a školské vzdelávanie fungovali ako spravodlivé systémy, kde majú všetci žiaci rovnakú príležitosť rozvíjať svoj potenciál. Žiaci spoznávajú svoju kultúru aj iné kultúry, históriu, zvyky a tradície ich predstaviteľov, rešpektujú tieto kultúry ako rovnocenné a dokážu s ich príslušníkmi konštruktívne komunikovať a spolupracovať.

Multikultúrnu výchovu možno prirodzene začleniť do humanitných a spoločenskovedných predmetov. Prvky multikultúrnej výchovy však možno v obsahovej a metodickej rovine či s pomocou vhodných príkladov rozvíjať aj v prírodovedných predmetoch či pri výučbe materinského a cudzích jazykov.

Hlavné ciele multikultúrnej výchovy pre primárne vzdelanie:

- Viesť žiakov k uvedomeniu si povahy vlastného sociokultúrneho prostredia a k chápaniu kultúrnej identity tohto prostredia.

- Viesť žiakov k rešpektovaniu kultúrnej rozmanitosti najbližšieho okolia.

Hlavné ciele multikultúrnej výchovy pre nižšie sekundárne vzdelanie:

- Viesť žiakov ku kultúrnej sebareflexii.
- Viesť žiakov k mysleniu o kultúre.
- Viesť žiakov k rešpektovaniu kultúrnej rozmanitosti blízkeho okolia.
- Viesť žiakov k spolupráci s príslušníkmi iných kultúr.

Témy multikultúrnej výchovy:

1. Akceptovanie inej kultúry

- prijímať druhého ako jedinca s rovnakými právami, uvedomovať si, že všetky etnické skupiny a kultúry sú rovnocenné a žiadna nie je nadradená inej.

2. Rozvoj medziľudskej tolerancie

- rozvíjať schopnosť spoznávať a tolerovať odlišnosti iných národnostných, etnických, náboženských, sociálnych skupín a spolupracovať s príslušníkmi odlišných sociokultúrnych skupín.

3. Spoznávanie iných kultúr a emocionálne pochopenie inej kultúry

- osvojiť si znalostipoznatky o rôznych etnických a kultúrnych skupinách žijúcich v slovenskej a európskej spoločnosti.

4. Poznať históriu, zvyky, tradície iných kultúr

5. Schopnosť chápať vzťahy vlastnej kultúry s inými kultúrami

- schopnosť vidieť ich vzájomné ovplyvňovanie sa v histórii a snaha prijať toto ovplyvňovanie ako samozrejmosť.

6. Schopnosť chápať popri výhodách aj obmedzenia vlastnej kultúry a iných kultúr

- vnímať seba ako občana, ktorý sa aktívne spolupodieľa na utváraní vzťahu spoločnosti k minoritným skupinám.

7. Spolupráca s inými kultúrami

- komunikovať a žiť v skupine s príslušníkmi odlišných sociokultúrnych skupín, uplatňovať svoje práva a rešpektovať práva druhých,
- chápať a tolerovať odlišné záujmy, názory i schopnosti druhých, uvedomovať si nezlučiteľnosť rasovej (náboženskej alebo inej) intolerancie s princípmi života v demokratickej spoločnosti.

8. Boj proti neznášanlivosti, rasizmu, xenofóbii

- rozvíjať schopnosti rozpoznať prejavy rasovej neznášanlivosti a napomáhať prevencii vzniku xenofóbie, angažovať sa pri potieraní prejavov intolerancie, xenofóbie, diskriminácie, rasizmu.

9. Medziľudské vzťahy v škole, vzťah medzi učiteľmi a žiakmi

- uvedomovať si možné dopady svojich verbálnych i neverbálnych prejavov a pripravenosť niesť zodpovednosť za svoje správanie,
- rovnoprávny prístup k všetkým žiakom - pochádzajúcim z najrôznejšieho sociálneho a kultúrneho zázemia.

Témy multikultúrnej výchovy začleňujeme do predmetov:

- slovenský jazyk,
- anglický jazyk,
- geografia,
- dejepis,
- hudobná výchova,
- občianska náuka,
- náboženská výchova.

Spôsob realizácie prierezovej témy:

- besedy s odborníkom,
- rozhovory na triednických hodinách,
- projektové spracovanie,
- multimediálne prezentácie,
- výtvarné spracovanie témy,
- článok v Ľupčianskych zvestiach,
- článok na webovej stránke školy.

8. Regionálna výchova a tradičná ľudová kultúra

V tejto prierezovej téme využívame rôzne formy a metódy vyučovania. Sú to najmä: besedy s významnými osobnosťami našej obce, beseda so spisovateľmi, školské výlety a exkurzie do okolitých obcí – Podkonice, Priechod, Moštenica, Špania Dolina, Nemce...

Naša základná škola patrí od roku 1998 do celoslovenského Združenia škôl s rozšíreným vyučovaním regionálnej výchovy a ľudovej kultúry. Cieľom zaradenia regionálnej výchovy do vyučovania je oboznámiť žiakov s históriou, geografiou, kultúrou, tradíciami, faunou, flórou, zvláštnosťami a zaujímavosťami regiónu, vytvárať u žiakov predpoklady na rozvíjanie citu ku krásam svojho regiónu, prírody, staviteľstva, ľudového umenia a kultúrneho dedičstva našich predkov. Vypracované sú tematicko-výchovno vzdelávacie plány pre regionálnu výchovu v jednotlivých ročníkoch a prvky regionálnej výchovy sú začlenené aj do ostatných predmetov. Pracujeme s tromi metodickými materiálmi: Čítanka o Slovenskej Ľupči, Využitie netradičných foriem vyučovania v zemepise so zameraním na regionálnu výchovu a Náš región – jeho minulosť a tradície.

Regionálna výchova je posilnená v školskom vzdelávacom programe pridaním dvoch hodín na 1. stupni so zameraním na región Slovenskej Ľupče (v 4. roč.) a na mikroregión Pod Panským dielom (v 5. roč.). Na druhom stupni sú pridané hodiny regionálnej výchovy v predmetoch geografia, prírodopis, hudobná výchova a dejepis.

Počas školského roka organizujeme rôzne besedy s významnými osobnosťami Slovenskej Ľupče, navštevujeme starších obyvateľov, od ktorých sa dozvedáme, ako sa žilo v minulosti, pripravujeme relácie o ľudových tradíciách a zvláštnostiach nášho regiónu, vymetáme kúty školy na deň svätej Lucie. Chodíme na prírodovedné vychádzky do okolia, spoznávame chránené územia v okolí, pripravujeme projekty s regionálnou tematikou, navštevujeme zaujímavé historické miesta, spolupracujeme s obecným úradom pri vyhľadávaní čiernych skládok v obci.

Každý rok sa lúčime so zimou vynášaním Moreny, pripravujeme žiacke výrobky, ktoré predstavujeme na vianočných trhoch. Vedomosti o obci si žiaci siedmeho ročníka preverujú v zábavno-súťažnom kvíze o Slovenskej Ľupči. Prispievame do Ľupčianskych zvestí. Vďaka týmto aktivitám rozvíjame vzťah k svojmu rodisku, ľudovému umeniu a uchovávame kultúrne dedičstvo našich predkov.

Cieľom zaradenia prierezovej témy do vyučovania je vytvárať u žiakov predpoklady na pestovanie a rozvíjanie citu ku krásam svojho regiónu, prírody, staviteľstva, ľudového umenia a na spoznávanie kultúrneho dedičstva našich predkov. Pod regionálnou kultúrou rozumieme súhrn produktov (hmotných a nehmotných) ľudskej činnosti, ktoré sa viažu na konkrétnu obec alebo región. Regionálna kultúra zahŕňa v sebe lokálne a regionálne kultúrne dedičstvo, ako aj živé kultúrne prejavy fungujúce v každodennom živote, pri sviatkoch a slávnostiach. Regionálna kultúra nadväzuje na regionálne kultúrne tradície a pokladá ich za dôležitú súčasť historickej pamäte i za zdroj identity obce alebo regiónu.

Regionálna výchova a tradičná ľudová kultúra obsahuje tri tematické celky:

- Môj rodný kraj,
- Objavujeme Slovensko,

- Tradičná ľudová kultúra.

Prierezová téma je začlenená v učebných osnovách predmetov:

- slovenský jazyk,
- vlastiveda,
- hudobná výchova,
- biológia,
- výtvarná výchova,
- telesná výchova,
- výchova umením,
- geografia,
- pracovné vyučovanie.

Spôsob realizácie prierezovej témy:

- výučba v izbici regionálnych tradícií,
- besedy s odborníkmi – pracovník múzea, historik, remeselník,
- besedy so seniormi obce – pamätníci významných udalostí a dejín obce,
- tvorivé dielne s remeselníkmi– tradičné remeslá, ručné práce,
- exkurzie za pamiatkami regiónu a obce,
- návšteva regionálnych múzeí, galérií, pamiatok, pamätných izieb …,
- tvorivé dielne zamerané na tradičnú ľudovú kultúru – vianočné a veľkonočné tvorivé dielne, darčeky ku Dňu matiek, k zápisu do 1. ročníka....
- doplnenie samostatného predmetu Regionálna výchova v 4. a 5. ročníku ZŠ,
- multimediálne spracovanie danej témy – prezentácia, video,
- výtvarné spracovanie danej témy,
- víkendový turistický krúžok – za pamiatkami obce a regiónu,
- rozhovor, beseda v triede,
- realizácia triedneho a školského kola speváckej súťaže Slávik Slovenska v speve ľudovej piesne, zborník regionálnych piesní,
- mimočítankové čítanie – povesti a báje o obci, regióne, čítanka o Slovenskej Ľupči,

- zapojenie sa do súťaže Šaliansky Maťko v prednese povesti – regionálna povesť,
- kvíz o Slovenskej Ľupči,
- ochutnávka jedál starých materí,
- deň remesiel, vianočné trhy, vynášanie Moreny a pod.

Využívané zdroje:

http://www.mpc-edu.sk/library/files/frykova_environmentalna.pdf
http://www.zelenaskola.sk/
http://www.platforma.ekofond.sk/moderne-vyucovanie/aktivity
http://www.sopsr.sk/web/
http://www.enviro-edu.sk/?page=ochrana_prirody
http://www.datakabinet.sk/sk/Vyucbove-materialy-a-data/Dopravna-vychova/Vyucbove-tabulky/Dopravna-vychova-chodec.html
http://www.becep.sk/index.php/prevencia/dopravna-vychova-deti-a-mlade
http://www.medialnavychova.sk
www.clovekvohrozeni.sk
www.multikulti.sk
www.nadaciamilanasimecku.sk

Spracovala: PaedDr. Jana Krížová, PhD.